

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2792

Vragen van het lid **Van Helvert** (CDA) aan de Minister van Buitenlandse Zaken over de *toenemende onzekerheid van eigendom en investeringen in Zuid-Afrika* (ingezonden 29 juni 2018).

Antwoord van Minister **Blok** (Buitenlandse Zaken), mede namens de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (ontvangen 18 juli 2018).

Vraag 1

Heeft u kennisgenomen van de berichtgeving in de Financial Times dat de Zuid-Afrikaanse economie er slecht voor staat?¹ Hoe verhoudt zich dat tot uw «voorzichtige optimisme» over de koers die President Ramaphosa vaart met een herstellende Zuid-Afrikaanse economie?²

Antwoord 1

Ja, het kabinet heeft kennisgenomen van de berichtgeving in de Financial Times. Sinds februari dit jaar is Cyril Ramaphosa als President van Zuid-Afrika aangetreden en zet beleidswijzigingen door om de Zuid-Afrikaanse economie te herstellen. De vermindering van het tekort op de lopende rekening en het tegengaan van corruptie zijn essentiële onderdelen van dit beleid. De huidige verslechtering van de Zuid-Afrikaanse economie vindt gedeeltelijk zijn grondslag in het gevoerde beleid en corruptiepraktijken in het verleden. Daarnaast hebben externe economische ontwikkelingen elders in de wereld ook gevolgen voor de Zuid-Afrikaanse economie. De periode tussen het aantreden van Ramaphosa en nu is nog te kort om in concrete macro-economische cijfers positief resultaat te zien. Het kabinet is voorzichtig optimistisch over de koers die president Ramaphosa vaart ten aanzien van economisch herstel van Zuid-Afrika.

Vraag 2

Wat vindt u van de uitspraken van de leider van de Economic Freedom Fighters, Malewa, dat zijn (extreemlinkse) partij «tot nu toe nog niet opgeroepen heeft om blanke mensen te vermoorden», maar «geen garanties

¹ <https://www.ft.com/content/06022992-68ad-11e8-b6eb-4acfcfb08c11>

² Kamerstuk 29 237, nr. 173

kan geven voor de toekomst»³, en bovendien waarschuwt voor een «ongeleide revolutie, de hoogste vorm van anarchie» als zaken blijven doorgaan zoals ze zijn? Deelt u de opvatting dat deze uitspraken racistisch, walgelijk en onacceptabel zijn?

Antwoord 2

De Zuid-Afrikaanse Grondwet garandeert een breed scala aan mensenrechten, waaronder politieke vrijheid en vrijheid van meningsuiting. De Zuid-Afrikaanse wetgeving balanceert vrijheid van meningsuiting met het grondwettelijk verbod op discriminatie en het aanzetten tot haat. Deze balans wordt door de rechterlijke macht ook bewaakt. De leider van *Economic Freedom Fighters* (EFF), Julius Malema, heeft als oppositieleider het recht om zijn politieke mening uit te dragen binnen het wettelijke kader, maar is in het verleden al eens veroordeeld wegens haatzaaiing. De rechterlijke macht in Zuid-Afrika heeft de afgelopen jaren aangetoond onafhankelijk en professioneel op te treden zonder politieke beïnvloeding. Het kabinet heeft er vertrouwen in dat de gerechtelijke instanties deze onafhankelijke positie blijven bewaken.

Vraag 3

Hoe beoordeelt u deze retoriek in het licht van de onrust in Zuid-Afrika over de voorgenomen landonteigening zonder compensatie, door middel van een grondwetswijziging?

Antwoord 3

Uit gesprekken van de ambassade met ingevoerde gesprekpartners komt naar voren dat zeer waarschijnlijk geen juridische noodzaak is om de Grondwet te veranderen ten behoeve van het landhervormingsproces. Naar alle waarschijnlijkheid zal de huidige Grondwet hierop getoetst worden door een casus aan het Constitutionele Hof voor te leggen rondom land acquisitie zonder compensatie. Echter, een eventuele grondwetswijziging en uitspraken van oppositiepartijen over deze grondwetswijziging zijn onderdeel van een primair binnenlands Zuid-Afrikaans proces, waar het kabinet verder geen uitspraken over doet.

Vraag 4

Welke gevolgen hebben de retoriek als die van Malewa en de nu al zeer hoge criminaliteit in Zuid-Afrika op buitenlandse investeringen in Zuid-Afrika?

Antwoord 4

Criminaliteit, corruptie en opruiende taal door oppositiepartijen voor politieke doeleinden zijn niet bevorderend voor het aantrekken van buitenlandse investeringen. Dit is echter al lange(re) tijd aan de gang en investeerders anticiperen hierop, in de wetenschap dat Zuid-Afrika een uitstekende Grondwet en daarvan afgeleide wetten heeft. Deze worden onafhankelijk getoetst en toegepast door de rechterlijke instanties. Er bestaan geen cijfers over het effect van retoriek als die van Malema op buitenlandse investeringen in Zuid-Afrika. Als oppositiepartij heeft de EFF een klein aandeel in het Zuid-Afrikaanse parlement, te weten 6,35% van de zetels, en het heeft daarmee beperkte invloed op het regeringsbeleid. President Ramaphosa heeft uitdrukkelijk het aantrekken van buitenlandse investeringen als beleidsprioriteit aangemerkt. De President heeft daarvoor een team van vier gerenommeerde, speciale zaakgelastigden en een economisch adviseur aangesteld om de investeringsbevorderingsagenda verder te trekken.

Vraag 5

Welke gevolgen kan de voorgenomen onteigening door de Zuid-Afrikaanse staat, zoals wordt onderzocht door een constitutionele commissie, voor buitenlands intellectueel eigendom hebben in Zuid-Afrika?

³ https://www.huffingtonpost.co.za/2018/06/12/malema-we-have-not-called-for-the-killing-of-white-people-at-least-for-now_a_23456601/

Antwoord 5

Het kabinet gaf in een eerder antwoord op schriftelijke vragen gesteld door de leden Van Helvert en Geurts (CDA) aan dat momenteel nog geen duidelijkheid is of en zo ja hoe, een door de Zuid-Afrikaanse regering voorgenomen onteigening eruit gaat zien.⁴ Ook is geen duidelijkheid over hoe onteigening vervolgens wordt geïmplementeerd. Deze onduidelijkheid geldt ook voor intellectuele eigendomsrechten van niet Zuid-Afrikaanse houders. Het kabinet blijft ontwikkelingen op de voet volgen, onder andere door het onderhouden van nauwe contacten met de Zuid-Afrikaanse autoriteiten door de Ambassade in Pretoria.

Vraag 6

Bent u het eens met de Europese Kamer van Koophandel dat het discriminatoire Broad-Based Black Economic Empowerment-beleid van de Zuid-Afrikaanse overheid bedrijven afschrikt?⁵

Antwoord 6

De Ambassade in Pretoria sprak met de President van de Europese Kamer van Koophandel in Zuid-Afrika, Stefan Sakoschek. Deze bevestigde dat het niet zozeer het *Broad-Based Black Economic Empowerment*-beleid (BBBEE) beleid zelf is dat Europese investeringen afschrikt, maar meer de beleidsonzekerheid omtrent BBBEE en de recente strengere eisen voor *Black Ownership*. In het artikel *to BEE or not to BEE* in de Zuid-Afrikaanse krant *Financial Mail* d.d. 21 april 2017, zet Sakoschek uiteen hoe de beleidsonzekerheid een uitdaging vormt voor Europese bedrijven.⁶ Uitdagingen betreffen met name de strekking en de kosten van de implementatie van BBBEE. Nederlandse bedrijven in Zuid-Afrika erkennen dat BBBEE noodzakelijk is in de huidige sociaaleconomische situatie. Ook voor deze bedrijven zijn de vele veranderingen waar het BBBEE beleid aan onderhevig is en de kosten voor implementatie daarvan de belangrijkste zorg. BBBEE regelgeving is reeds een lange tijd van kracht. Veel Nederlandse bedrijven hebben daarom al hun weg gevonden binnen de regelgeving en hun beleid daarop aangepast.

Vraag 7

Herkent u zich ook in het beeld van het steeds slechter wordende investeringsklimaat voor buitenlandse investeerders, volgens de Europese Kamer van Koophandel?⁷

Antwoord 7

De Europese Unie (EU) vertegenwoordiging in Pretoria en de Europese Kamer van Koophandel in Zuid-Afrika hebben een *discussion paper* opgesteld ter voorbereiding van het Europese Unie-Zuid-Afrika topperleg later dit jaar en de door Ramaphosa voorgenomen Zuid-Afrikaanse investeringstop. In dit document discussiestuk worden de positieve, concrete en zichtbare maatregelen die President Ramaphosa heeft genomen om buitenlandse investeringen aan te trekken erkent. Deze maatregelen versterken de competitieve voordelen van de Zuid-Afrikaanse economie; ondersteunen een behoudend fiscaal beleid; versterken de financiële en commerciële sector en hebben geleid tot een groei van het percentage buitenlandse aandeelhouders op de effectenbeurs.

In het *discussion paper* wordt echter betwijfeld of deze maatregelen afdoende zijn om op korte termijn de negatieve ontwikkelingen in het investeringsklimaat van de afgelopen jaren ongedaan te maken. De volgende drie uitdagingen voor Europese bedrijven worden onderkend:

1. de beleidsonzekerheid en daaruit voortvloeiende kosten van het *Broad-Based Black Economic Empowerment*-beleid (BBBEE);
2. het stimuleringsbeleid ten gunste van nationale inkoop door overheidsinstellingen en
3. het omslachtige proces voor overheids-certificatie van producten.

⁴ Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2017–2018, nr. 1747.

⁵ <https://static1.squarespace.com/static/55f93ec2e4b0d99faf1aef57/t/58ad418bebbd1a9ff6ba14ce/1487749540566/Business+Climate+Survey+2016+%281%29.pdf>

⁶ <https://www.businesslive.co.za/fm/features/2017-04-21-eu-to-bee-or-not-to-bee/>.

⁷ https://static1.squarespace.com/static/55f93ec2e4b0d99faf1aef57/t/55fc16dde4b0518e8763f1ab/1442584285936/Business-Climate-Survey-2014_FINAL.pdf

Om het hoofd te bieden aan deze drie uitdagingen zijn in het document voorstellen geformuleerd om verbeteringen te realiseren. Nederland en de EU bespreken deze zaken regelmatig met de Zuid-Afrikaanse overheid en zullen dat blijven doen onder andere in aanloop naar het Europese Unie-Zuid-Afrika topoverleg later dit jaar.

Vraag 8

Klopt het dat Nederland de tweede buitenlandse investeerder ter wereld is in Zuid-Afrika?⁸ Welke gevolgen kunnen de voorgenomen onteigeningen hebben voor buitenlandse investeringen, in het bijzonder voor Nederlandse bedrijven die investeren in Zuid-Afrika?

Antwoord 8

Nederland is inderdaad Zuid-Afrika's tweede investeerder ter wereld als alle historische investeringen worden meegerekend. Wat betreft investeringsstroom heeft Nederland de afgelopen jaren in de top tien van buitenlandse investeerders in Zuid-Afrika gestaan.

De eventuele gevolgen van landonteigening als onderdeel van de landhervormingen, voor buitenlandse investeerders en Nederlandse bedrijven in het bijzonder, zullen afhangen van de wijze waarop onteigening zal worden uitgevoerd. President Ramaphosa heeft aangegeven dat de landhervorming de economie niet negatief mag beïnvloeden en niet ten koste mag gaan van landbouwproductiviteit.

Investerings van Nederlandse bedrijven gedaan voor 1 mei 2014, vallen tot 1 mei 2029 onder de bescherming van het bilaterale investeringsakkoord tussen Nederland en Zuid-Afrika. Investerings die na 1 mei 2014 zijn gedaan vallen niet onder de bescherming van het investeringsakkoord aangezien Zuid-Afrika het verdrag per die datum eenzijdig heeft opgezegd. Het investeringsakkoord tussen Nederland en Zuid-Afrika bevat beschermingsclausules tegen o.a. onteigening zonder rechtvaardige compensatie en verbiedt discriminatie tussen binnenlandse en buitenlandse investeerders. Het verdrag biedt investeerders de optie om deze beschermingsclausules in te roepen middels internationale geschillenbeslechting, in plaats van het volgen van de nationale rechtsgang.

Nederland is bereid om met Zuid-Afrika in dialoog te gaan over een nieuw investeringsakkoord op basis van onze hernieuwde modeltekst.

Vraag 9

Op welke manier worden Nederlandse investeerders voorbereid op een eventueel verval van eigendom, zowel materieel als op het gebied van intellectueel eigendom?

Antwoord 9

Veel grote Nederlandse bedrijven zijn al actief in Zuid-Afrika en zijn zeer goed op de hoogte van de politieke en economische ontwikkelingen in het land. De ambassade in Zuid-Afrika heeft goede relaties met deze bedrijven en heeft regelmatig contact met hen over het handels- en investeringsklimaat in het land. De factoren die het handels- en investeringsklimaat beïnvloeden worden ook besproken. Daarnaast faciliteert de ambassade in Zuid-Afrika regelmatig contact tussen Nederlandse bedrijven en de Zuid-Afrikaanse overheid waar handels- en investeringskwesaties worden besproken.

De huidige ontwikkelingen op het gebied van onteigening zonder compensatie komen uitgebreid in de Zuid-Afrikaanse pers aan bod. Zuid-Afrikaanse denktanks en lobbygroepen komen hierbij uitvoerig aan het woord. Deze informatie is transparant en toegankelijk voor het publiek. Voor nieuwe en potentiële investeerders is het hierdoor eenvoudig om op de hoogte te blijven van ontwikkelingen.

Vraag 10

Bent u bereid de bovengenoemde zorgen onder de aandacht te brengen van de Zuid-Afrikaanse autoriteiten en hen te wijzen op de mogelijke consequenties voor buitenlandse, waaronder Nederlandse investeringen in Zuid-Afrika? Zo nee, waarom niet?

⁸ <https://en.portal.santandertrade.com/establish-overseas/south-africa/foreign-investment>

Antwoord 10

Naast de reeds ingezette vormen van dialoog door de Nederlandse ambassade in Zuid-Afrika biedt het Europese Unie-Zuid-Afrika topoverleg later dit jaar de kans om eventuele zorgen van Europese en Nederlandse ondernemers in Zuid-Afrika op het hoogste niveau onder de aandacht te brengen.